

СЪДЪРЖАНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПОДГОТОВКА

Васил Ив. Василев

CONTENT OF THE PROFESSIONAL TRAINING

Vasil Iv. Vasilev

ABSTRACT: Compared to general education, the specifics of vocational education consist of a wide variety of professions and specialties, forms of employee training and a rather short life of educational and program documentation, as the content of vocational education is directly related to the rapidly changing content of scientific and technical progress of labor.

KEYWORDS: knowledge, skills and competencies, the national qualifications framework, National Agency for Vocational Training and Education.

Професионалното образование и обучение (ПОО) е основен елемент на системите за учене през целия живот, които осигуряват на гражданите знанията, уменията и компетенциите, необходими за определени професии и на пазара на труда.

ПОО отговаря на нуждите на икономиката, но също така чрез него учащите придобиват умения от значение за своето личностно развитие и активното си гражданско участие. То може да доведе до подобряване на ефективността и конкурентоспособността на предприятията, както и на научните изследвания и иновациите, а освен това е основен елемент на всяка успешна политика в областта на заетостта и социалните дейности.

Системите за ПОО в Европа разполагат с добре развити мрежи от доставчици на услуги в тази област. Тези мрежи се управляват с участието на социални партньори – работодатели, профсъюзи и различни органи (напр. търговски камари, комитети и съвети).

Системите за ПОО включват първоначално и продължаващо професионално образование и обучение.

1. **Първоначалното професионално образование и обучение**, обикновено се осъществява на гимназиалния етап, преди учениците да започнат да работят. То се провежда или в училищна или в работна среда, например в центрове за обучение и предприятия. Между отделните държави съществуват различия в зависимост от техните национални системи за образование и обучение и икономическа структура.

2. **Продължаващото ПОО** се осъществява след първоначалното образование и обучение или след началото на професионалния живот. То има за цел да помогне на гражданите да придобият нови знания и умения, да се преквалифицират и да продължат своето лично и професионално развитие. Продължаващото ПОО до голяма степен се реализира в процеса на работа, като основната част от ученето се осъществява на работното място [5].

Средното образование в Р. България е **общо** (в общообразователни и профилирани училища) и **професионално**. Общо средно образование се получава в общообразователни училища (с продължителност на обучението 4 години) и профилираните училища (с продължителност на обучението 4 или 5 години). Учениците могат да се запишат в профилирани училища след завършване на VII или VIII клас, след полагане на изпити (по български език и литература, математика, хуманитарна дисциплина и т.н.).

Средното образование осигурява постигането на общообразователния минимум и, при възможност, профилирано обучение в съответствие с **държавните образователни изисквания**. Средното професионално образование осигурява постигането на общообразователния минимум и придобиването на квалификация в определена професия в съответствие с държавните образователни изисквания. След завършване на основно образование се предлага двугодишно обучение в професионални технически училища. Придобитата професионална квалификация предоставя достъп до пазара на труда.

Националната квалификационна рамка (НКР) включва всички нива на началното, общото, професионалното и висшето образование. Образователно-квалификационните степени са обвързани с резултатите от ученето и процедурите по осигуряване на качеството.

Българската НКР е интегрирана рамка на квалификациите и до голяма степен съответства на Европейската *квалификационна* рамка (ЕКР). Очакваните резултати от обучението за всяка образователно-квалификационна степен като цяло съответстват на очакваните резултати от обучението, заложен в ЕКР.

ЕВРОПЕЙСКАТА КВАЛИФИКАЦИОННА РАМКА. НИВА НА ЕКР (фиг. 1.)

Концепция и ниво	Знания	Умения	Компетенции
Концепции	В ЕКР знанията се описват като теоретични и/или практически.	В ЕКР уменията се описват като познавателни (използване на логическо, интуитивно и творческо мислене) и практически (базирани на сръчност и използване на методи, материали и инструменти).	В ЕКР компетенциите се описват чрез отговорност и самостоятелност.
Ниво 1	Основни общи знания.	Основни умения, необходими за изпълнение на прости задачи.	Работа или обучение под пряко наблюдение в структуриран контекст.
Ниво 2	Основни практически знания в определена сфера на работа или обучение.	Основни необходими познавателни и практически умения, при които се изисква използване на полезна информация за изпълнение на задачи и решаване на рутинни проблеми с помощта на прости правила и инструменти.	Работа или обучение под пряко наблюдение.
Ниво 3	Знания за факти, принципи, процеси и общи концепции в определена сфера на работа или обучение.	Набор от необходими познавателни и практически умения за изпълнение на задачи и решаване на проблеми чрез подбор и прилагане на основни методи и инструменти.	Поемане на отговорности.
Ниво 4	Теоретични знания в по-широк контекст в определена сфера на работа или обучение.	Набор от необходими познавателни и практически умения за намиране на решения на конкретни проблеми в определена сфера на работа или обучение.	Способност за самоуправление според определени насоки в работен или учебен контекст, който обикновено е предвидим, но податлив на промени.
Ниво 5	По-обемни специализирани, теоретични и практически знания в определена сфера на работа или обучение при същевременно осъзнаване на границите на тези знания.	Богат диапазон от необходими познавателни и практически умения за намиране на творчески решения на абстрактни проблеми.	Задачи по управление и надзор в контекста на работни или учебни дейности, при които могат да възникнат непредвидими промени.
Ниво 6	Задълбочени знания в сфера на работа или обучение, които изискват критично разбиране на теории и принципи.	Напреднали умения, които показват талант за овладяване и новаторство, необходими за решаване на сложни и непредвидими проблеми в специализирана сфера на работа или обучение.	Управление дейности или технически и сложни професионални проекти, поемане на отговорности чрез вземане на решения в работен или непредвидим учебен контекст.
Ниво 7	Високоспециализирани знания, някои от които са водещи в конкретна работна група или изучаване като основа за оригинално мислене.	Критично ниво на осведоменост по въпроси на знанието в конкретна област и в допирните точки между различни области.	Конкретни умения за решаване на проблеми в областта на проучването и изследването с оглед разработването на нови знания и процеси и при обединяването в едно цяло на знания от различни области.
Ниво 8	Знания от по-напредналите предели на конкретна	Умения и по-усъвършенствани и специализирани техники, особено в	Авторитетност, новаторство, самостоятелност, научна и

	работна област или изучаване или в допирните точки между различни области.	област, нуждаеща се от синтез и оценка за решаване на ключови проблеми при проучванията и/или иновациите за разширяване и предефиниране на знанията и на съществуващите професионални практики.	професионална почтеност и транс ангажимент, постоянен и акредитиран респект към разработването на нови идеи или процеси в преддипломен работен контекст или изучаване, включително изследвания.
--	--	---	---

Фиг. 1. Европейска квалификационна рамка
Източник: адаптирана от автора

В закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) са определени следните образователни степени и етапи:

- основно образование, начален етап от I до IV клас включително (Европейска квалификационна рамка (ЕКР)/ Национална квалификационна рамка (НКР) Ниво 1);
- основно образование, прогимназиален етап от V до VII клас включително (ЕКР/НКР Ниво 2);
- средно образование, първи гимназиален етап от VIII до X клас включително (не се определя ниво по ЕКР/ НКР);
- средно образование, втори гимназиален етап от XI до XII клас включително (ЕКР/НКР Ниво 4)
- висше образование, бакалавър и професионален бакалавър (ЕКР Ниво 6; НКР Ниво 6А, 6Б);
- висше образование, магистър ЕКР/НКР Ниво 7);
- висше образование, доктор (ЕКР/НКР Ниво 8).

Началният и прогимназиалният етап на основното образование (1–7 клас) са задължителни. Началният етап започва на 7-годишна възраст и се осъществява от държавни, общински и частни училища. В основното образование не се осъществяват програми за професионалното образование и обучение (ПОО). След завършване на основно образование учениците могат да продължат обучението си в общообразователни програми и програми за професионално обучение в системата на средното образование. Всички общообразователни програми в гимназиалния етап на обучение стават профилирани, където се поставя акцент върху избран предмет, като например математика, природни науки или чужди езици.

Средното образование включва програми за общо (профилирано) образование и програми за ПОО, разпределени в два последователни етапа: първи и втори. Образованието е задължително за обучаемите лица до навършване на 16-годишна възраст. В края на втория гимназиален етап учениците, положили държавни зрелостни изпити по български език и по друг предмет по избор или държавен изпит за придобиване на професионална квалификация (за обучаемите лица в ПОО), получават диплома за средно образование (ниво 4 по ЕКР). Зрелостниците, които не са се явили или не са положили успешно някои от задължителните два степен зрелостни изпита, получават удостоверение за завършен втори гимназиален етап на средното образование, което дава право на професионално обучение за възрастни, но не дава право за продължаване на образованието в системата на висшето образование. Завършилите програмите за ПОО получават диплома за придобито средно образование и свидетелство за професионална квалификация [1].

Със закона за професионалното образование и обучение от 2020г. се въвежда възможността задължителният държавен изпит за придобиване на професионална квалификация по теория и практика на професията, за придобиване на трета степен на професионална квалификация при заявено желание от ученика да се провежда и чрез защита на дипломен проект.

В сферата на висшето образование не се осъществяват програми за ПОО. Но програмите за образователно-квалификационната степен бакалавър – (професионален бакалавър) (ниво 6а по НКР, ниво 6 по ЕКР) имат по-голяма практическа насоченост в сравнение с академичните бакалавърски програми. Висшите училища могат да създават центрове за професионално обучение и да осъществяват професионално обучение, което не се счита за висше професионално обучение. Партньорството между ПОО и институциите във висшето

образование улеснява прехода от ПОО, завършено в рамките на средното образование, към програмите за висше образование. Резултатите от ученето, придобити в ПОО, могат да се признават от институциите във висшето образование. Има възможност завършилите ПОО да се запишат в програми за висше образование без приемен изпит. Някои програми за висше образование дори запазват места за завършили ПОО в сходни образователни сфери като например инженерните програми на техническите университети.

Пример за това е, че в системата на професионалното образование и обучение са включените звена от допълнителните разпоредби на Закона за висшето образование, а именно – Технологичното училище "Електронни системи" към Техническия университет – София и Професионалната гимназия по компютърни технологии и системи – гр. Плевен.

Професионалните гимназии в България се отличават с:

- ✓ обучение в конкретни специалности по професии;
- ✓ задължителен стаж по специалността;
- ✓ две дипломи – диплома за средно образование и свидетелство за професионална квалификация.

С цел придобиване на професионална квалификация са изготвени програми за обучение.

Образователните програми определят съдържанието на образованието. Съдържанието на образованието трябва да насърчава взаимното разбиране и сътрудничество между хората, нациите, независимо от раса, национална, етническа, религиозна и социална принадлежност, да отчита многообразието на мирогледните подходи, да насърчава реализирането на правото на учениците свободно да избират своите мнения и убеждения, да гарантира развитието на способностите на всеки човек, формирането и развитието на неговите личност в съответствие с приетите в семейството и обществото духовни, морални и социокултурни ценности. Съдържанието на професионалното образование и обучение трябва да гарантира квалификация.

Това са специални учебни програми, наречени рамкови програми, които уточняват минималната възраст на кандидатите в началото на обучението, тяхното предходно образование, продължителността на тяхното обучение, теоретическото и практическото учебно съдържание, и методите за присъждане на квалификация. Рамковите програми са описани по-долу.

Рамкови програми за ученици.

Рамковите програми, по които могат да се обучават ученици, са:

1. рамкови програми А:

- с продължителност три години – за ученици със завършено основно образование;
- с продължителност една година – за ученици със завършен първи гимназиален етап;
- с продължителност, определена с конкретната документация, но не по-малко от три години – за ученици със специални образователни потребности със завършен VII клас.

2. рамкови програми Б:

- с продължителност 4 години за начално професионално обучение за придобиване на втора степен на професионална квалификация – за ученици със завършено основно образование;
- с продължителност една година за продължаващо професионално обучение за придобиване на втора степен на професионална квалификация – за ученици със завършен първи гимназиален етап на средното образование и придобита първа степен на професионална квалификация по съответната специалност от професия, определена в типовия учебен план.

3. рамкови програми В за професионално образование с придобиване на втора степен на професионална квалификация:

- с продължителност 5 години – за ученици със завършено основно образование;
- с продължителност две години – за ученици със завършен първи гимназиален етап по допълнителен държавен план-прием;
- с продължителност една година – за ученици със завършен XI клас и придобита първа степен на професионална квалификация по съответната специалност от професия, по съответната специалност от професия, определена в типовия учебен план;

4. рамкови програми В за професионално образование с придобиване на трета степен на професионална квалификация:

- с продължителност 5 години – за ученици със завършено основно образование;

➤ с продължителност две години – за ученици със завършен първи гимназиален етап и придобита първа степен на професионална квалификация по съответната специалност от професия, определена в типовия учебен план;

➤ с продължителност една година – за ученици със завършен XI клас и придобита втора степен на професионална квалификация по съответната специалност от професия, определена в типовия учебен план;

5. рамкови програми Д:

➤ с продължителност до една година – за ученици със завършено основно образование или със завършен клас от средното образование;

➤ с продължителност, определена с конкретната документация - за ученици със специални образователни потребности със завършен VII клас и за ученици в училищата в местата за лишаване от свобода [5].

Програми за лица, навършили 16 години

Рамковите програми, по които могат да се обучават лица, навършили 16 години, са:

1. рамкови програми А:

▪ с продължителност до 6 месеца за лица със завършен начален етап на основното образование или успешно завършен курс за ограмотяване, организиран от училища в системата на предучилищното и училищното образование по реда на Закона за насърчаване на заетостта или на Закона за предучилищното и училищното образование, или валидирани компетентности за начален етап на основно образование по чл. 167, ал. 1, т. 4 от Закона за предучилищното и училищното образование;

▪ с продължителност, определена с конкретната документация - за лица с увреждания със завършен VII клас;

2. рамкови програми Б:

▪ с продължителност до една година за начално професионално обучение за придобиване на втора степен на професионална квалификация – за лица със завършен първи гимназиален етап;

▪ с продължителност до 1,5 години за начално професионално обучение за придобиване на трета степен на професионална квалификация – за лица с придобито право за явяване на държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование или със завършено средно образование;

3. рамкови програми Г с продължителност до две години за лица със завършено средно образование;

4. рамкови програми Д с продължителност, определена с конкретната документация за професионално обучение;

5. рамкови програми Е с продължителност, определена с конкретната документация за професионално обучение [5].

Съгласно Закона за професионалното образование и обучение, **Националната агенция за професионално обучение и образование (НАПОО)** е държавен орган към Министерския съвет на Република България за лицензиране на дейности в системата на професионалното образование и обучение, за осъществяване на контрол и оценка на качеството на дейността на лицензираните институции, както и за координация на институциите.

Със създаването на агенцията се цели осигуряване на ефективна взаимна обвързаност между началното и продължаващото ПОО, от една страна и пазара на труда, от друга, както и гарантиране на качеството на професионалното обучение за възрастни. Възложените със ЗПОО функции на НАПОО са фокусирани върху следните ключови области от процеса на реформиране на системата на ПОО:

❖ разработване и актуализиране на Списъка на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) в съответствие с модернизацията на производствата и развитието на националната икономика;

❖ разработване на основните документи, регламентиращи условията и изискванията за постигане на високо качество в процеса на придобиване на професионална квалификация – държавни образователни стандарти (ДОС) за придобиване на квалификации по професии;

❖ създаване и развитие на национална мрежа от лицензирани институции за професионално обучение на лица над 16-годишна възраст – центрове за професионално обучение

(ЦПО) и институции за професионално ориентиране на младежи и възрастни – центрове за информация и професионално ориентиране (ЦИПО);

- ❖ осъществяване на последващ контрол върху дейността на лицензираните институции;
- ❖ разработване на предложения за усъвършенстване на системата на професионалното образование и обучение въз основа на анализ на дейността на лицензираните институции;
- ❖ възлагане провеждането и внедряването на научни изследвания в областта на ПОО и ориентиране;
- ❖ координиране на дейности по разработване на стратегии за развитие и усъвършенстване на ПОО;
- ❖ методическо подпомагане на центрoвете за професионално обучение, които извършват валидиране на професионални знания, умения и компетентности в системата на професионалното обучение;
- ❖ поддържане на публичен регистър на документите за професионална квалификация, издавани от центрoвете за професионално обучение, проверка дали обучението е извършено при спазване на изискванията на ЗПОО и на съответния държавен образователен стандарт за придобиване на квалификация по професия;
- ❖ съдействие за международното признаване на документите за ПОО.

Изпълнението на приоритетите на НАПОО има пряко отношение към постигане на целите на Националната програма развитие: България 2020 – към 2020 г. България да бъде държава с чувствително по-конкурентоспособна икономика, която постига устойчив икономически растеж, гарантиращ реална конвергенция към равнището на доходи и производство в ЕС и осигуряващ условия за пълноценна социална, творческа и професионална реализация на личността на всеки български гражданин [4].

Процедури за разработване, преглед и актуализиране на **Държавните образователни стандарти (ДОС)** за придобиване на квалификация по професии. Проектите на Държавните образователни стандарти за придобиване на квалификация по професии се изготвят в съответствие с „Методически указания за разработване на ДОС за придобиване на квалификация по професии” и „Вътрешни правила за условията и реда за разработване на Държавни образователни стандарти за придобиване на квалификация по професии”. В изпълнение на ЗПОО, разработването, оценяването, съгласуването и актуализирането на ДОС се извършва с активното участие на социалните партньори. Предложения за преглед и актуализиране на действащи ДОС за придобиване на квалификация по професии могат да се правят от национално представителните организации на работодателите, на работниците и служителите, както и от структури на държавната администрация, вкл. НАПОО. Предложенията се внасят в НАПОО и се разглеждат от експертните комисии по професионални направления и от Управителния съвет на НАПОО, в съответствие с процедурата, регламентирана във „Вътрешни правила за условията и реда за разработване на Държавни образователни стандарти за придобиване на квалификация по професии“.

В Република България образователните стандарти през последните години определят основните цели, направления на развитие и съдържанието на образованието.

Държавният образователен стандарт включва следните три основни компонента:

- структурата на основните образователни програми, включително изисквания за съотношението на части от основната образователна програма, изисквания към обема на тези части, както и съотношението на задължителната част от основната образователна програма и частта, формирана от участниците в образователния процес.
- изисквания за условията за изпълнение на основните образователни програми, включително кадрови, финансови, материално-технически и други условия.
- определя изискванията за резултатите от овладяването на основните образователни програми.

Концепцията за държавен образователен стандарт може да бъде разкрита напълно, ако вземем предвид както външните, така и вътрешните му връзки. Външните отношения на стандарта се проявяват преди всичко чрез неговото място в системата на социално-икономическите отношения, съществуващи в съвременното общество. Освен това образователният стандарт действа като метазик на взаимодействащите субекти в тази област. Оттук могат да се установят основните изисквания към стандарта, формиращи неформален

социален ред за неговото развитие. Вътрешните отношения на образователния стандарт се проявяват, ако се разглежда стандартът като независима подсистема на образованието, която има своя стихийна структура и съответните междуелементни взаимодействия.

За да се разбере ролята на образователните стандарти в социално-икономическата система на обществото, функциите на образователния стандарт са важни. Защо е необходим образователният стандарт и защо и как може да се използва:

- държавният образователен стандарт е насочен към учители и ученици, които трябва да изпълняват изискванията на образователния стандарт в процеса на обучение и образователни дейности, като се отчитат техните възможности и интереси;

- към администраторите на образованието, служителите в системата на професионалното образование до ръководителите на образователни институции, за да формират адекватни механизми в планирането, регулирането и контрола на образователния процес;

- насочен е и към външни потребители - към сдружения на работодатели, синдикати, органи по заетостта за решаване на проблеми със заетостта на завършилите, определяне развитието на професионалната им кариера и допълване на образованието, получено в образователните институции, със системата вътрешнофирмено обучение и за формиране на система за учене през целия живот на базата на образователни стандарти.

В широк смисъл качеството на професионалното образование се определя от това как съответства на настоящите и бъдещите задачи на социално-икономическото развитие на обществото, т.е. как задоволява нуждите на индивида и обществото като цяло, държавата, както и различни структури, които представляват интересите на производството, интересите на бизнеса, интересите на обществото.

Образователният стандарт също трябва да служи като социална гаранция за членовете на обществото, гаранция за тяхната конкурентоспособност на вътрешния и световния пазар на труда, от една страна, и да задоволи личните им нужди, от друга. За това тя трябва да е приемлива за цялата държава, за всички региони. Трябва да се даде възможност на учениците както по съдържание, така и по обем, да се основава на съществуващите ресурси в обществото, т.е. да не надхвърля възможното на настоящия етап от развитието на обществото.

Той също така трябва да притежава такива свойства като сравнимост с чуждестранните образователни стандарти, от една страна, и приемственост с професионални стандарти, които определят изискванията към персонала в съответните сектори на икономиката, които са насочени към обучение на завършилите професионални образователни институции.

Едно от важните изисквания за държавните образователни стандарти е те да осигурят свободното функциониране на системата за продължаващо образование. В тази връзка образователните стандарти на всички връзки в системата за продължаващо обучение трябва да бъдат последователни, да си взаимодействат. Държавните образователни стандарти на професионалното образование трябва да послужат като основа за последващо разработване на професионални образователни програми, комплекси за образователно-методическо подпомагане, организиране на акредитация на образователни институции и разработване на стандарти на по-високо ниво. Те не трябва да стават спирачка за развитието на системата от образователни програми, която трябва постоянно да остава актуална и да бъде в крак с времето.

В сравнение с общото образование спецификата на професионалното образование се състои в голямо разнообразие от професии и специалности, форми на обучение на служители и доста кратък живот на образователната и програмната документация, тъй като съдържанието на професионалното образование е пряко свързано с бързо променящото се съдържание в резултат на научно-техническия прогрес на труда.

Важна характеристика на съвременното състояние на развитие на образователните стандарти в областта на професионалното образование е значително разширяване на взаимодействието със сдруженията на работодателите при разработването и прилагането на държавната политика в професионалното образование.

Съдържанието на образователния стандарт включва следните основни раздели:

- обхват;
- термини, определения и обозначения;
- характеристики на обучението в основната образователна програма;
- характеристики на професионалните дейности;

- изисквания към резултатите от овладяването на основни образователни програми;
- изисквания към структурата на основните образователни програми;
- изисквания за условията за изпълнение на основни образователни програми;
- изисквания за оценка на качеството на овладяване на основни образователни програми.

Основни функции на държавните образователни стандарти за придобиване на квалификация по професия:

- ДОС определят професионалните компетентности, необходими за проявяване на инициатива, за работа в екип и за качествено упражняване на определена професия;
- осигуряват качеството на обучението;
- гарантират прозрачност на професионалните квалификации;
- създават възможности за установяване на формално, неформално и информално придобитите знания и умения;
- осигуряват равностойност на документите за професионална квалификация, издавани от различни обучаващи институции;
- осигуряват връзка с изискванията на пазара на труда;
- информират кандидатите за обучение или валидиране, работодателите и обучаващите за резултатите от ученето по конкретна професия.

Структурата на ДОС за придобиване на квалификация по професии включва следните елементи:

- заглавна страница;
- изисквания към кандидатите;
- описание на професията;
- единици Резултати от ученето;
- изисквания към материалната база;
- изисквания към обучаващите [2].

Обучаващите институции в системата на професионалното образование и обучение са:

- професионални гимназии, професионални колежи, училища по изкуствата и центрове за професионално обучение;
- спортни училища;
- духовни училища – когато осигуряват професионална подготовка в професионално направление "Религия";
- училища в местата за лишаване от свобода;
- специални училища – възпитателни училища интернати и социално-педагогически интернати;
- обединени училища, средни училища, профилирани гимназии, вечерни училища и специални училища – за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания, в отделни паралелки в тях [7].

Подготовката на човешки ресурси, със съответстващи на нуждите на националната икономика квалификации, изисква нови подходи в областта на професионалното образование и обучение. На база на актуалното развитие на образованието и обучението в България и на добрите европейски практики се очертават главните насоки за развитие и усъвършенстване на професионалното образование и обучение за постигане както на целите на Лисабонската стратегия и Копенхагенския процес, така и за изпълнение на задачите, залегнали в правителствените документи за икономическо развитие и европейска интеграция.

В съвременната образователна система се налага необходимостта да се прилагат нови методи, средства и технологии, които да са насочени към формиране на нагласи за учене през целия живот, за усвояване на ключови умения и компетентности, които да подготвят човека за справянето му в конкурентната среда още от ранна детска възраст [6].

Литература:

1. Cedefop 2018: Profesionalno obrazovanie i obuchenie v Balgariya: kratko opisanie. Lyuksemburg: Sluzhba za publikatsii.

<http://data.europa.eu/doi/10.2801/728903>

2. Darzhavni obrazovatelni standarti

<https://www.navet.government.bg/bg/darzhavni-obrazovatelni-standarti/>

3. Evropeyska kvalifikatsionna ramka

<https://www.navet.government.bg/bg/evropejskata-kvalifikatsionna-ramka/>

4. Natsionalna agentsiya za profesionalno obrazovanie i obuchenie

<https://www.navet.government.bg/bg/>

5. Obrazovanie i obuchenie. Evropeyska komisiya - europa.eu

https://ec.europa.eu/info/policies/education-and-training_bg

6. Ramkovi programi za uchenitsi (Zagl. izm. - DV, br. 59 ot 2016 g., v sila ot 01.08.2016 g.)
DV, br. 59 ot 2016 g., v sila ot 01.08.2016 g

7. *Stoyanova 2019*: Stoyanova I. Inovacionnite tehnologii i myastoto im v obrazovaniето. - V: Sbornik nauchni trudove ot patuvasht seminar Istanbul – Kushadasa – Izmir „Inovacii v obrazovaniето“ (30.04.2019 g. – 07.05.2019 g.). Shumen: Shumenski universitet „Episkop Konstantin Preslavski“, Pedagogicheski fakultet. IK „Faber”, ISSN 2367-5721, ISBN: 978-619-00-0996-2, s. 156 – 163.

8. Zakon za profesionalното obrazovanie i obuchenie

9. <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134673921>

доц. д-р Васил Василев

e-mail: vas.vasilev@shu.bg

ШУ „Епископ Константин Преславски“